

ALVINCI ÉJSZAKA

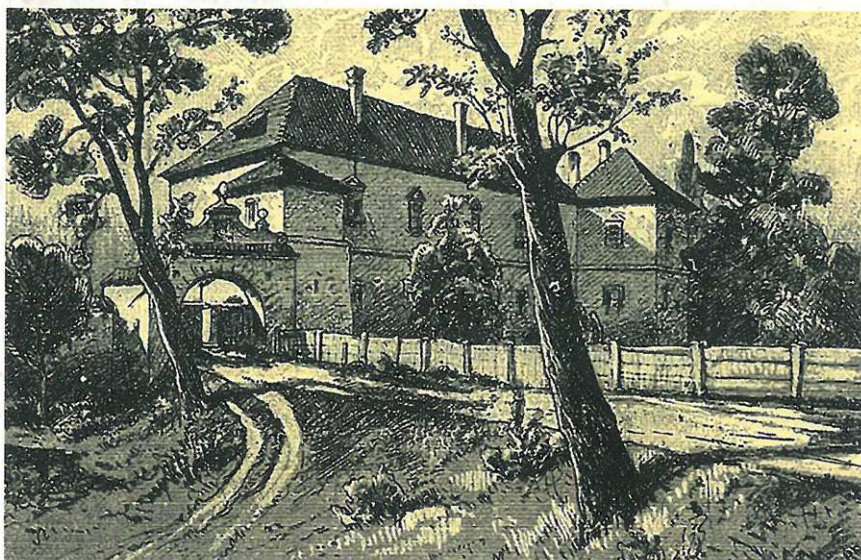
Mint bármely más nagyhatalom esetében, a Habsburg Birodalomban sem volt ismeretlen fogalom a politikai leszámolás. Ha bármelyik szövetségesükről kiderült, hogy titokban az ellenséggel paktál, minden lelkiismeretfurdalás nélkül megszabadultak tőle. A „piszkos munka” elvégzését általában zsoldos hadvezérekre bízták.

A velencei–horvát származású pálos szerzetes, *Utyeszenics* (másik nevén *Martinuzzi*) György kivételes diplomáciai képességeire Szapolyai János figyelt fel először. A magyar király az ő tanácsait figyelembe véve kötötte meg 1538-ban a váradai békét riválisával, Habsburg Ferdinánddal, aminek eredményeképpen felosztották egymás között Magyarországot.

Martinuzzi – akit szerzetesi múltja miatt általában *Fráter Györgyként* emlegettek – titkon abban reménykedett, hogy a terjeszkedő Oszmán Birodalom támogatásával újra egyesítheti az országot, egy nemzeti uralkodóval az élen. Buda 1541-es török bevétele után azonban az ország három részre szakadt, és az időközben elhunyt Szapolyai fia és utódja, János Zsigmond gyakorlatilag Erdélyt kapta örökül II. Szulejmán vazallusaként, ahol fejedelmi rangban uralkodhatott.

A gyermekkirály gyámja – és de facto az új államalakulat kormányzója – Fráter György lett, aki kemény kézzel vetett ki adókat, végeztette ki valós vagy vélt vetélytársait és a formálódó új államalakulat számára jelentős vagyont halmozott fel. Ugyanakkor mélysegesen csalódott a szultánban, hogy kiszakított egy hatalmas darabot a magyar királyságból, ezért titokban felvette a kapcsolatot Ferdinánddal, hogy Buda eleste után a Habsburgok égisze alatt egyesítse Magyarországot. Izabella anyakirályné a „gaz áruláson” retentően feldühödve, felfogadott egy orgyilkost, aki egyik „*este rá lőtt a kandaló előtt álló barátra, úgy, hogy golyója elvitt egy darabkát a fülelől*”.

Szulejmán – miután tudomására jutott Fráter György puhatolózása – szintén bosszút esküdött, és sereget indított Erdély elfoglalására. Ennek elhárítására Fráter György 1551 őszén

Az alvinci kastély (Dörre Tivadar rajza)

utasította a gyulafehérvári országgyűlést, hogy a Porta által kivetett adó befizetésével csillapítsák le a szultán haragját. A kereszténység szilárd védőbástyájaként a pápától ugyan megkapta a bíborosi kalapot, azonban ekkorra már szinte senki nem bízott meg teljesen a ravasz államférfiban.

Ferdinánd tanácsadói arra a következtetésre jutottak, hogy Fráter György valójában a törökök kezére akarja játszani Erdélyt, ezért az uralkodó a következő levelet küldte Magyarországon állomásozó hadai főparancsnokának, Giovanni Battista Castaldónak: „... megparancsoljuk és elrendeljük, hogy ha úgy látod, hogy ő nekiünk nyilvánvalóan ártani szándékozik, ellene úgy cselekedj és tégy, ahogy azt országunk és alattvalóink szüksége megköveteli!” Ezzel a félreérthetetlen üzenettel gyakorlatilag aláírta a bíboros halálos ítéletét.

Dalba szedett gyilkosság

A tél beálltával, az alvinci kastélyába visszavonuló barátot hiába figyelmeztette egyik jóakarója, hogy óvakodjon

a „szakállas olaszoktól”, Fráter György december 16-án mégis szívélyesen fogadta Castaldót. A krónikások szerint aznap egy hatalmas vihart követő szivárvány festette színesre az eget. A császári generálist azonban nem érdekelték a természeti jelenségek, és miután a „csuhás” nem volt hajlandó tájékoztatni őt további politikai terveiről, csúnyán összevesztek. Castaldo feldúltan hagyta el a kastélyt, de előtte még megfenyegette vendéglátóját, hogy másnap visszatér, és ezúttal nem fog kesztyűs kézzel bánni vele. Kezére játszott az a körülmény is, hogy György barát testőrei abban az időben Gyulafehérváron tartózkodtak. A további eseményeket két magyar történetíró munkáiból idézzük fel:

„December havában Castaldo császári hadvezér a terv végrehajtását az olasz Sforza Pallavicinire és Andrea Lopezre bízta. Maguk mellé vettek négy spanyolt és halk léptekkel behatoltak a Barát szálláshelyére. Elsőnek Marco Antonio Ferrarit, Castaldo íródéakját bocsátották be.

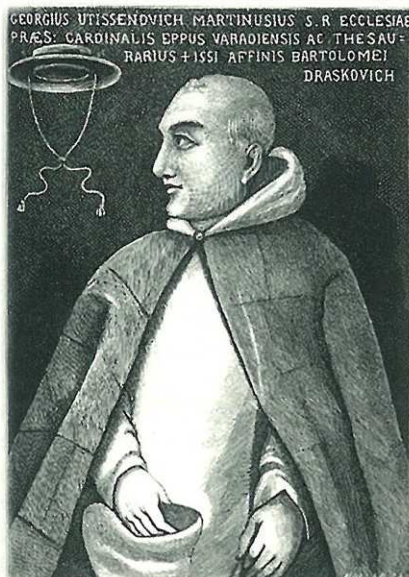

Szapolyai János (fametszet)

[...] Jelezte, hogy Castaldótól hozott levelet, amelyet a vezér Ferdinánd királyhoz szándékszik küldeni, kérve, hogy aláírásával szíveskedjék megerősíteni azt. György barát nem lévén tudatában semmi álnokságnak, tüstént megragadta a tollat. Ekkor Ferrari kivonta a törte. [...] Ez [ti. Fráter György] megrémülve a váratlan támadástól, segítségül hívta Boldog Szűz Máriát, s hatalmas erővel megragadta Ferrarit, és az asztal legtávolabbi ülőhelyére dobta. Pallavicini mikor meghallotta a zajt, berohant, kardot rántott, és fejét egészen az agyig kettévágta. Mivel még mindig nem

Fráter György

(olajfestmény nyomán Pollak metszete)

Fr. Georgius eps
varad. m. m. pp

terült el, Campeggio törös botjával átszúrta, így ölte meg a barátot, aki utolsó szavával azt ismételte: *Testvérek, mit követtem el, mit vétettem?*” (Bethlen Farkas: Erdély történet I-V.)

„Sforcia is az öszveesküdtelkekkel s az véteknek tudóival bemegyén. Antal Márk handzsárral és kis mordály puskával felfegyverkezett lévén az Barátnak, ki az reggeli imádságban foglalatoskodik vala, egy bejáró inastól megizeni, hogy őneki igen nagy dolga volna, melyet kevés szóval vele közleni akarna. Bebocsátatván az hálólházba előviszen egy levelet, mely Ferdinándnak íratott az ő ajánlására, melyben hogy nevét alája írja, szorgalmatosan kéri. Fogván az pennát, mikoron az levélre aláhajlott volna arccal, az handzsárral az nyakát halálos sebbel általüti. Zörgés, csattogás és kiáltás lévén azontúl Sforcia és többek, tízen berohannak s mezítelen kardokkal ötet, midőn az Isten Christus és Bódogasszony segítségét kérné, körülállják s sz ütésekkel megkettőzik. Antal Márk dühös fenevad módjára, mikor leesett volna és még mozgana, az mellyének tartván az puskát átallövi, s késedelem nélkül az többi is vagdalván hozzája, megsebesítvén általverik. Az inasát is, kinek Vas Ferenc vala neve, és ki fegyvertelen és az iszonyú cselekedetet nézdegéli vala, hétszer megcsapván holt-elevenen hagyják, s az hálólházbol ki-mennek.” (Istvánffy Miklós: Regni Hungarici historia.)

A híres XVI. századi dalszerző, Tinódi Lantos Sebestyén így énekelte meg e gazzettet:

„Legottan rapéllyal ötet általverék,
Mordál puskából es ötet általlovék,
Szegín Vas Ferencre hét sebet ejtének,
Kegyetlen sebökkel az barátot megölék.
Az kastél kapuját nagy hamar megvevék,
Ottvaló kincseben mind zsákmánt tevének,
Az jobb fület néki gyapjastúl elmeccék,
Királi felségnek postán vivék, jelenték.”
Christian Schesaeus erdélyi szász költő pedig a következő sorokat írta kora egyik leghíresebb bűnügyéről:
„Reggel a tíz olasz, aki a gyilkosságra parancsot nyert, közeledve előállt éles törrel a kezében tör be az ifjú had, és zúdulva csörömpöl a fegyver. Majd féltelmetes arccal törnek rá a baráttra. Karddal szúrják át, lelökik, döfködve a keblét...”

Egyházi nyomozás

A kortársak érzelemtől fűtött beszámoló helyett közelebb járunk az igazsághoz, ha a gyilkosság után –

III. Gyula pápa által – elrendelt nyomozás anyagából próbáljuk meg rekonstruálni az eseményeket. Eszerint Castaldo generális a spanyol és olasz hadak parancsnokait, Andrés López de Llanos kapitányt és Sforza Pallavicini őrgrofot bízta meg a merénylet végrehajtásával. A zsoldosvezérek Pedro d’Avila százados vezetésével kéttucat fegyverest gyűjtöttek maguk mellé, és az éjszaka leple alatt csendben körülvették a bíboros alvinci kastélyát.

Fráter György szokásához híven aznap is kora hajnalig foglalatoskodott az államügyekkel. Csak hű apródját, Vas Ferencet tűrte meg maga mellett,

Habsburg Ferdinánd

akinek egyetlen feladata a kandallóban lobogó tűz életben tartása, és ura kiszolgálása volt. Éjjel kettő körül dörömbölés verte fel a palota csendjét.

A szolga kinyitotta a kaput, amelyen Castaldo olasz titkára: Marco Antonio Ferrari és néhány kísérője kért bebocsátást azzal az indokkal, hogy a generálistól hoztak sürgős üzenetet. György barát a szobájában az ágya előtt térdepelve éppen lefekvés előtti imáját mormolta, amikor az írődeák belépett hozzá, kezében az összetekert pecsétetes irattal. A bíboros bosszúsán vette át a levelet, és az asztalon álló gyertya fényénél olvasni kezdte. Ezt a pillanatot használta ki a titkár, aki óvatosan előhúzta kabátja ujjába rejtett törét, s kétszer egymás után az olvasásba merült bíboros nyakába döfte azt. Az áldozat megtántorodott, de hihetetlen

Fráter György címere

lélekjelenléttel megragadta támadója csuklóját, és ellökte magától. Az apród odaugrott a tölgyfaajtóhoz, hogy elreteszlje, de már elkésett. A fegyveresek, Pallavicinivel az élen berontottak a hálóba, és kivont karddal támadtak a sebesült bíborosra és szolgáljára. Fráter isten irgalmáért könyörgött, a dühödt hadfiak azonban nem kegyelmeztek, és hű apródjával együtt irgalmatlanul lekasabolták. Egyikük még bele is lőtt a hősiessen védekező aggastyán mellkasába. A kegyelemdőfést Giovanni Campeggio adta meg törös botjával. Aztán a császár selymáza: Alfonso de Mercado odalépett hozzá, és lenyeste az áldozat jellegzetesen szőrös fülét, hogy megfelelő bizonyítékkal szolgáljon

Fráter György meggyilkolása

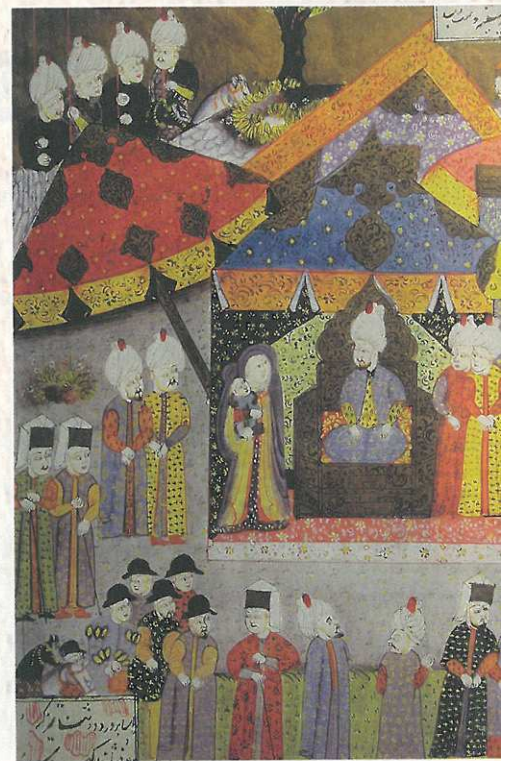

urának a gyalázatos tette. Ezt követően összeszedték a palota kincseit, majd távoztak a helyszínről.

Az apród szörnyű sebei ellenére később felépült, és tanúskodni is tudott a bűnügyben. Fráter György holtteste hetven napig hevert temetetlenül egy deszkaláda szögébe a helyszínen, mielőtt megadták neki a végtisztességet. Nevét nem vésték fel a sírkövére, amin csak ez a mondat áll: MORIENDUM EST OMNIBUS (Mindenki halandó).

Égi igazságszolgáltatás

A magas rangú főpap meggyilkolása természetesen felháborodást váltott ki az egész keresztény világban, és bár Ferdinánd király magára vállalta a felelősséget az „áruló” meggyilkolása miatt, a pápa mégis nyomozást rendelt el az ügyben. Három év alatt összesen 139 tanút hallgattak ki a Szentzsék Törvényszéke előtt, és ugyan minden az elkövetők ellen szólt, a nagypolitika végül felülírta a jogi és erkölcsi megfontolásokat. Róma ugyanis a reformáció és az Oszmán Birodalom térhódítása miatt nem engedhette meg magának, hogy elveszítse Európa legerősebb uralkodóházának támogatását. Az 1555. február 14-én lezárult per végeredményeként a pápa által kinevezett Geronimo Martinengo nuncius vezette négyfős bizottság felmentő ítéletet hozott az uralkodóval szemben, a gyilkosok feletti bíraskodást pedig az isteni igazságszolgáltatásra bízta. Ebben az esetben azok a bizonyos malmok nagyon is gyorsan öröltek.

Izabella királyné és a csecsemő János Zsigmond Szulejmán szultán előtt (török miniatúra)

Sforza Pallavicini nem sokkal később egy ütközetben elvesztette jobb karját, és török fogságba esett, ahol megkínózták, és végül csak tetemes váltságdíj fejében engedték szabadon. Ferrarit, a titkárt, Itáliában akasztották fel egy rablókompaniában való részvétel vádjával. Campeggio jobb kezét – amellyel a barátot leszurta – egy éjszakai verekedés alkalmával vágta le Augsburgban, nem sokkal később pedig egy vadászaton egy megsebzett vadkan szagatta szét az agyarával. Mercadót Franciaországban érte utol a vég, ahol saját katonái lázadtak fel ellene, és lekasabolták. Az ötödik gyilkost Piemontban fejezték le, de a többiek is „gyalázatos halállal lakoltak meg”.

Fráter György legnagyobb tragédiája, hogy egyetlen célja hazája megmentése volt ugyan, de ehhez nem sikerült tartós és erős szövetségeket kötnie. Ahogy egyik levelében fogalmazott: „Bennünk, magyarokban ma is él az a régóta belénk gyökerezett tulajdonság, hogy senki hatalmát nem akarjuk elviselni, s inkább valamennyien elpusztulunk. Pedig ha épségben fenn akarunk maradni, ezt feltétlenül ki kell irtanunk magunkból”.

HEGEDŰS PÉTER